

Vastuseks 17.05. 2024 Sotsiaalministeeriumi vastusele WCH Estonia poolt saadetud avalikule kirjale: Eesti hääletamine 77. Maailma Terviseassambleel rahvusvaheliste tervise-eeskirjade muudatuste ja pandeemialeppe poolt on vastuolus tervise-eeskirjade artikkel 55-ga

Lugupeetud Terviseminister Riina Sikkut

Vastavalt Teie kirjale, et **pandeemialeppe ja rahvusvahelised tervise-eeskirjade (IHR) muudatuste lõplikud dokumendid tõlgitakse eesti keelde ja avalikustatakse eesti rahvale peale nende vastu võtmist 77. Maailma Terviseassambleel (edaspidi terviseassambleel), ei ole kooskõlas ülemaailmse rahvatervise hea tavaga, mis näeb ette inimõiguste, põhivabaduste ja väärtuste austamist.**

Rahvusvaheliste tervise-eeskirjade muudatuste töörühma (WGIHR) viiendal kohtumisel tegi **Venemaa Föderatsioon ettepaneku rikkuda IHRi (2005) artikli 55 lõikes 2 sätestatud volitusi, kuna Venemaa Föderatsiooni kinnitusel kujutab see eeskiri endast „bürokraatlikku takistust“, mis väidetavalt takistab WGIHRile antud ülesande täitmist¹.**

Kahjuks toetas WHO sekretariaat Venemaa Föderatsiooni ettepanekut jätkata IHRi jämedat rikkumist ja lisaks muutis sellise rikkumise WHO ametlikuks poliitikaks, kuigi ükski teine riik ei toetanud Venemaa Föderatsiooni ettepanekut reeglit rikkuda.

Vastuseks üldistele kaebustele IHR-i artikli 55 lõike 2 kohta tegi WHO peadirektor IHRi muutmise protsessi käsitlevas veebipõhises küsimuste ja vastuste rubriigis² avalikult avalduse, milles väidab, et Maailma Terviseorganisatsioon on järginud IHRi (2005) artikli 55 lõiget 2: „*Artikli 55 lõike 2 nõuet täites edastas WHO sekretariaat kõik IHRi muutmise ettepanekud 16. novembril 2022, umbes 17 kuud enne 27. mail 2024 algavat 77. Maailma Terviseassambleed, kus need esitatakse aruteluks.*“

Lisaks väidetakse, et sekretariaat isegi ületas IHRi artikli 55 lõikes 2 sätestatud tehnilisi nõudeid, edastades pärast iga rahvusvaheliste tervise-eeskirjade muudatuste töörühma [WGIHR] koosolekut kõigile 196 osalisriigile „*kõik kavandatud muutused neis [308] muudatustes, mille on välja töötanud rahvusvaheliste tervise-eeskirjade muudatuste töörühm.*“

Need väited tuleb tagasi lükata. Artikli 55 lõikes 2 sätestatud nõudel, et *peadirektor edastab osalisriikidele muudatusettepaneku lõpliku teksti vähemalt neli kuud enne Maailma Terviseassamblee istungit, kus see ettepanek esitatakse arutamiseks*, on selge eesmärk: **anda osalisriikidele piisavalt aega, et kaaluda ja kaalutletult otsustada, milline on nende seisukoht selle muudatusettepaneku üle hääletamisel.** Mis tahes muu tõlgendus on vastuolus IHRi artikli 55 lõike 2 eesmärgiga ning WHO sekretariaadi enda kehtestatud IHRi artikli 55 lõike 2 tõlgendusega.

Lisaks on praeguses protsessis eiratud Maailma Terviseassamblee töökorda. Selle tulemusena ei ole osalisriikidel, sealhulgas Eesti Valitsusel, endiselt selgust selles kohta, mille üle täpselt nad peaksid 77. Maailma Terviseassambleel hääletama. **Demokraatlik protsess ja rahvusvahelise õiguse põhimõtted ning terve mõistus nõuavad, et suure tähtsusega dokumentide**

1 [https://www.who.int/news-room/events/detail/2023/10/02/default-calendar/fifth-meeting-of-the-working-group-on-amendments-to-the-international-health-regulations-\(2005\)](https://www.who.int/news-room/events/detail/2023/10/02/default-calendar/fifth-meeting-of-the-working-group-on-amendments-to-the-international-health-regulations-(2005))

2 <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/international-health-regulations-amendments>

vastuvõtmise menetlus ei tohiks põhimõtteliselt kujutada endast „pimedat hääletust“, mida Sotsiaalministeerium selles küsimuses toetab.

Artikli 55 lõike 2 eesmärki eiratakse

Nagu iga mitmepoolset lepingut, tuleb ka IHRi tõlgendada ja kohaldada kooskõlas rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artikli 31 lõikega 1. Seda tuleb tõlgendada kõnealuse õigusnormi eset ja eesmärki silmas pidades. IHRi artikli 55 lõike 2 eesmärk on **anda kõigile IHRi osalisriikidele piisav võimalus põhjalikult hinnata kavandatavate muudatuste õiguslikke, institutsioonilisi, poliitilisi ja finantsmõjusid riigis ning nende vastavust riikide muudele kohustustele, mis tulenevad rahvusvahelisest õigusest, sealhulgas rahvusvahelisest ja piirkondlikust inimõigustealasest õigusest**. See hõlmab avatud poliitilist arutelu ja hinnangut selle kohta, kas Eesti riik on valmis andma Maailma Terviseorganisatsioonile ja eelkõige Maailma Terviseorganisatsiooni peasekretärile ning hädaolukorra komiteedele, mis WHO võib IHRi alusel luua, üle täiendavaid pädevusi. **Paljud praegu arutatavad IHRi muudatusettepanekud näevad ette sellise üleandmise. Täidesaatvad asutused peaksid soovima konsulteerida oma seadusandjate ja muude asutustega.**

Arvestades, et IHRi muudatused on kavas 77. Maailma Terviseassambleel vastu võtta koos uue pandeemialeppega, tekib täiendav probleem: Eesti riik peaks põhjalikult hindama, kuidas kavandatavad IHRi muudatused mõjutavad pandeemialeppe sätteid, et **vältida kattuvaid ja vastuolulisi kohustusi vastavate rahvusvaheliste õigusaktide alusel ning hinnata võimalikke kaugeleulatuvaid õiguslikke, institutsionaalseid ja rahalisi tagajärgi riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.**

Selliste hinnangute andmiseks tuleb osalisriikidele esitada kavandatavate muudatuste **lõplik tegelik tekst vähemalt neli kuud (27. jaanuar 2024) enne vastavat Maailma Terviseassambleed.**

Praegu on olukord kus tekst, mis ei ole lõplik, koosneb 308 erinevast ja vastuolulisest ettepanekust, ning see tekst muutub WGIHRi raames toimuvate läbirääkimiste tõttu pidevalt. See oli nii kõikide WGIHRi töörühmade välja töötatud muudatusettepanekute puhul, mis väidetavalt edastati kõigile osalisriikidele pärast iga WGIHRi koosolekut.

Protsessi iseloomu tõttu on veelgi vajalikum, et kõikidele riikidele antaks vähemalt neli kuud aega muudatusettepanekute lõpliku teksti hindamiseks. Selle taustal võib WHO sekretariaadi avaldust „*sätte, mille eesmärk on tagada, et kõigil osalisriikidel on piisavalt aega kavandatavate muudatuste kaalumiseks ja kooskõlastamiseks siseriiklikult ja rahvusvaheliselt enne assamblee toimumist, kus riiklik konsensus on saavutatud*“, mida ei ole rakendatud, vaadelda kui **riikide suveräänsete õiguste eiramist ning esindatavate inimeste demokraatlike osalemisõiguste rikkumist.**

Kas sekretariaat on nüüdseks eemaldunud IHRi artikli 55 lõike 2 tõlgendusest, mis on kooskõlas sätte eesmärgiga, mille kohaselt tuleb IHRi mis tahes muudatuste lõplikku teksti levitada neli kuud enne Maailma Terviseassamblee toimumist? Kui jah, siis miks? Ning kuidas on see kooskõlas WHO kohustusega toetada rahvusvahelist õigusriigi põhimõtet? (Või ei järginud sekretariaat oma kehtestatud haldusmenetlusi, kui ta edastas 2022. aasta novembris 308 muudatusettepanekut?)

Lõplikku teksti ei ole osalisriikidele edastatud vähemalt neli kuud enne 77. Maailma Terviseassamblee algust, mis on vastuolus IHRi artikli 55 lõikega 2

IHRi muudatusettepanekute lõplik tekst ei ole tänaseni – üks nädal enne 77. Maailma Terviseassamblee algust – kättesaadav ja seega ei ole sekretariaat seda kõikidele IHRi osalisriikidele edastanud. WHO kodulehel on info et läbirääkijad kohtuvad uuesti alates 20.05.2024 et lõpetada töö lahendamata küsimuste osas. See kujutab endast IHRi artikli 55 lõikes 2 sätestatud neljakuulise perioodi nõude ränka rikkumist.

IHRi artikli 55 lõike 2 sõnastus on nelja kuu pikkuse etteteatamise nõude osas selge. Vastavalt IHRi artikli 55 lõike 2 koostajate selgesõnalisele kavatsusele on see säte *lex specialis* säte kooskõlas üldise reegluga, mis on sätestatud 1969. aasta rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni artikli 40 lõikes 2 mitmepoolsete lepingute muutmise kohta.

Maailma Terviseassamblee kodukorra rikkumine

Ei WGIHR ega valitsustevaheline läbirääkimisorgan (INB) ei ole lõpetanud läbirääkimisi oma vastavate õigusaktide üle ning Maailma Terviseorganisatsiooni osalisriikidele ei ole kättesaadavad ei IHRi kavandatavate muudatuste ega uue pandeemialeppe lõplikud versioonid. Seega on WHO sekretariaadi, valitsustevahelise läbirääkimisorgani ja WGIHRi tegevus vastuolus ka Maailma Terviseassamblee kodukorraga.

Üldjuhul tehakse kõik esialgse päevakorraga seotud dokumendid veebis kättesaadavaks vähemalt kuus nädalat enne Maailma Terviseassamblee korralise istungjärgu algust (14. reegel). Kuigi 13. ja 15. reegluga on lubatud mõned erandid, kui Maailma Terviseassamblee on kokku leppinud või kui Maailma Terviseassamblee president on üldkomitee nõusolekul otsustanud need reeglid peatada, ei kohaldata neid paindlikke võimalusi rahvusvaheliste konventsioonide või lepingute või rahvusvaheliste eeskirjade suhtes, mille vastuvõtmiseks on Maailma Terviseassambleele ettepanek tehtud. 10. reegel sätestab, et „*peadirektor konsulteerib ÜROga ja spetsialiseeritud asutustega ning liikmesriikidega [nende ...] konventsioonide või lepingute või [...] eeskirjade [...] sätete osas, mis mõjutavad nende tegevust*“. Samuti edastab peadirektor Maailma Terviseassambleele ÜRO, tema spetsialiseeritud asutuste ja valitsuste märkused, mis tulenevad sellistest konsultatsioonidest.

Selle reegli järgimine eeldab esiteks, et ÜRO-le, tema spetsialiseeritud asutustele ja valitsustele antakse võimalus konsulteerida nii uue pandeemialeppe kui ka IHRi muudatusettepanekute lõpliku teksti üle, ning teiseks, et enne Maailma Terviseassamblee antakse mõistlik ajavahemik sellisteks tõhusateks rahvusvahelisteks konsultatsioonideks ja märkuste esitamiseks. Vähem kui kümme päeva enne 77. Maailma Terviseassamblee algust ning arvestades, et pandeemiakokkuleppe lõplik tekst ja kavandatud IHRi muudatuste lõplik sõnastus puuduvad, ei ole enam jäänud mõistlikku aega selliste konsultatsioonide läbiviimiseks, mis on nõutud Maailma Terviseassamblee kodukorras.

Lisaks tekivad praktilised probleemid seoses nende dokumentide õigeaegse tõlkimisega WHO liikmesriikide ametlikesse keeltesse, mis on vajalik, et tagada kõigi delegatsioonide võrdne osalemine Maailma Terviseassamblee aruteludes.

Üleskutse mitte võtta 77. Maailma Terviseassambleel vastu IHRi muudatusi ja pandeemialepet

Eespool öeldut silmas pidades kutsume Eesti Vabariigi Sotsiaalministeeriumit üles WHO sekretariaadi poolt IHRi artikli 55 lõike 2 ja Maailma Terviseassamblee kodukorra rikkumise lõpetamist. IHRi kavandatud muudatuste vastuvõtmiseks 77. Maailma Terviseassambleel ei ole enam seaduslikku võimalust, samuti ei saa vastu võtta uut pandeemialepet, mille kohaldamisala on *ratione materiae* ja mille institutsiooniline raamistik kattub oluliselt muutmisel oleva IHRi omaga. Mõlema dokumendi vastuvõtmine tuleb edasi lükata, et tagada rahvusvahelise õigusriigi põhimõtte kaitse ning menetlusliku ja tulemuste võrdsuse, võimaldades õiglast panust ja arutelu.

Tõite välja oma vastuses meie kirjale, et avalik kuulamine mõlema dokumendi tutvustamiseks leidis aset Riigikogu EL asjade komisjoni juhtimisel veebruaris 2024. Kuid EL asjade komisjonist tehtud videosalvestise alusel ei toimunud rahvusvaheliste tervise-eeskirjade muudatuste üle sisulist arutelu, kuna ei arutatud petitsioonis välja toodud konkreetseid artikleid ega avatud kordagi kõnealust dokumenti.

Kavandatavate **tervise-eeskirjade muudatuste ettepanekud**¹ on suurelt osalt Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus. Võimaliku rakendamise tulemusena näeme kodanikena ohtu kaotada õigus kehalisele puutumatusel, liikumisvabadusele, sõnavabadusele ja teistele põhiõigustele.

Kuidas teeb Eesti riigi esindaja kaalutletud otsuse hääletada 77. Maailma Terviseassambleel eesti rahva eest, kui ei eesti rahvas ega ka Eesti riigi poliitikud pole saanud arutada ei rahvusvaheliste tervise-eeskirjade ega ka pandeemialepingu üle?

Seoses ajalise piiranguga ootame Teie tagasisidet kolme tööpäeva jooksul.

World Council for Health Estonia MTÜ juhatus
20. mai 2024, Tallinn

1. Working Group on Amendments to the International Health Regulations (2005) (WGIHR) Proposed Bureau's text for Eighth WGIHR Meeting, 22–26 April 2024 17 April 2024
https://apps.who.int/gb/wgihrr/pdf_files/wgihrr8/WGIHR8_Proposed_Bureau_text-en.pdf